Lil Andrea, Kbir Appostlu
Jixraq wisq li nonoraw
U bħala protettur tagħna
Lilu mmorru nimitaw.

Il-Festa Titulari tas-sena 1913
u għeluq it-tletin sena mit-twaqqif tal-Għaqda Mużikali Sant'Andrija

Raymond Zammit

Il-festa titulari ta' Sant'Andrija li saret mill-Ħalluqin f'Novembru tas-sena 1913, kienet festa speċjali. Il-poplu Ħal Luqi kien ikkontribwixxa bis-sħiħ sabiex l-istatwa titulari ta' Sant'Andrija tkun restawrata. Skont kif inhu magħruf minn dokumentazzjoni storika l-istatwa titulari tlestiet fis-sena 1781 mill-iskultur Giuseppe Scolaro. Wara ftit aktar minn mija u tletin sena, l-poplu Ħalluqi ddeċieda li kien wasal iż-żmien li din l-istatwa tiġi rrestawrata. Dan il-bżonn x'aktarx li nħass wara li l-festa titulari ta' Sant'Andrija kienet ħadet spinta sew `l quddiem wara t-twaqqif taż-żewġ soċjetajiet mużikali fl-1883 u s-sehem tagħhom fl-istess festa sa mis-sena 1884; u dan kollu l-poplu Ħalluqi jattribwih lill-Ħalluqi s-Sur Giuseppe Micallef li kien strumentali fit-twaqqif tal-Għaqda Mużikali Sant'Andrija.

U dan iwassalna għat-tieni avveniment importanti f'dik il-festa, it-tifkira ta' għeluq it-tletin sena mit-twaqqif tal-*Filarmonica San Andrea*, l-ewwel Soċjetà Mużikali f' Ħal Luqa. Kienet il-*Filarmonica San Andrea* biss li fakkret dan l-anniversarju u dan għamlitu b'mod tassew xieraq u nobbli kif ser naraw il quddiem.

Ir-Restawr tal-Istatwa Titulari

Ix-xogħol tar-restawr tal-istatwa titulari kien fdat f'idejn il-bravu skultur Bormliż Abraham Gatt. Kien deċiż ukoll li ssir l-induratura mill-ġdid kif ukoll jinħadmu bradella u bankun ġodda għall-istess statwa.

Abraham Gatt

Dawn tal-aħħar inħadmu fuq disinn tal-istess skultur Abraham Gatt, mis-Sur Luca Griscti. Dan Griscti kien midħla sew tal-*Filarmonica San Andrea* u l-membri tagħha, tant li ismu jidher fil-kotba tas-Segretarju sa mis-sena 1912 u aktar tard fis-sena 1915 insibu li kien elett fil-kumitat tal-istess każin. Ix-xogħol fuq il-bradella u l-bankun sar kollu minnu.

L-ispejjeż tar-restawr kif ukoll tal-bradella u l-bankun tħallsu kollha minn fondi li nġabru mill-poplu kollu ta' Ħal Luqa u l-kontribuzzjoni tal-kappillan Dun Anton Vella u l-kleru. Dun Anton Vella kien ilu kappillan ta' Ħal Luqa sas-sena 1903 u peress li kien Bormliż kien hu li ressaq lejn Ħal Luqa lill-iskultur Abraham Gatt.

Dan dam kappillan sas-sena 1920 meta nħatar Monsinjur. Għall-bankun kienu ordnati wkoll tnax-il appostlu li nħadmu fl-Awstrija.

Għall-festa ta' dik is-sena kienu tlestew tlieta biss. Id-disgħa l-oħra tlestew is-sena ta' wara.

Luca Griscti (1880-1924)

Twieled fid-9 ta' Settembru 1880, minn Salvatore u Annunziata née Agius, Ħal Balzan, u tgħammed fl-10 ta' Settembru 1880. Kellu bħala parrini lil Carmelo u Filomena Despott u ngħata l-isem ta' Luca John Aloysio.

Fejn jidħol ix-xogħol tal-injam kien wieħed mill-aqwa li kien hawn f'dak iż-żmien. Dan l-imgħallem kellu l-ħanut tax-xogħol f'Bormla u meta żżewweġ lil Felicia Cassar minn Ħal Luqa fl-10 ta' Mejju 1903, bena d-dar u l-ħanut tax-xogħol ta' mastrudaxxa fi Triq il-Ġdida, Ħal Luqa, fejn ġie joqgħod. Il-familja tal-mara tiegħu kienet midħla sew

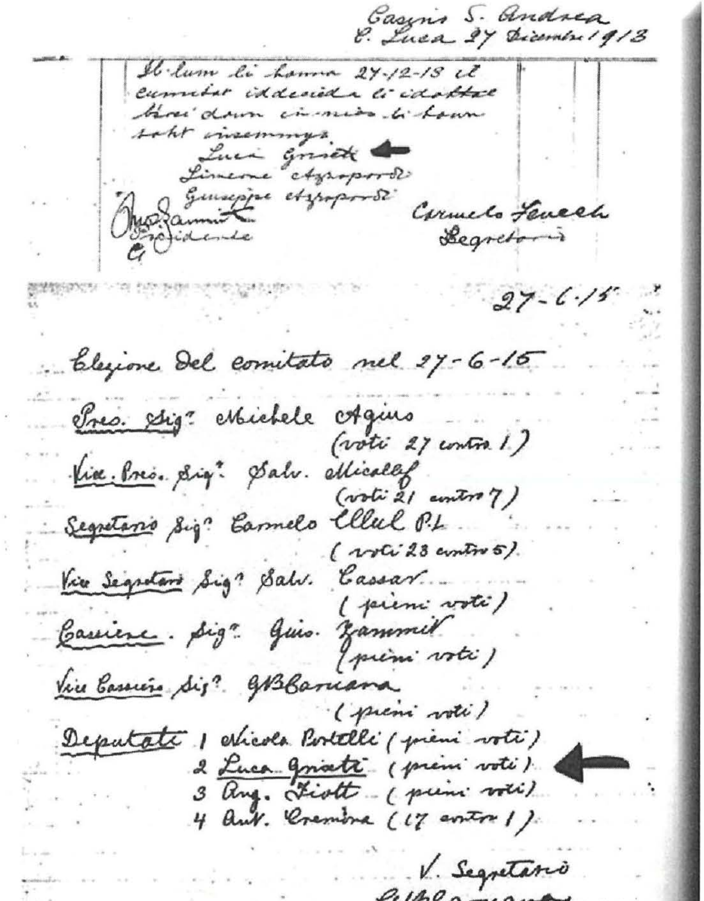

Casino S. Andrea
C. Luca 27 Dicembre 1913

Luca Griscti

Carmelo Feneck
Segretario

Presidente

27-6-15

Elezione del comitato nel 27-6-15

Pres. Sig.r Michele Agius (voti 27 contro 1)
Vice Pres. Sig.r Salv. Micallef (voti 21 contro 7)
Segretario Sig.r Carmelo Ellul P.L. (voti 23 contro 5)
Vice Segretario Sig.r Salv. Cassar (pieni voti)
Cassiere. Sig.r Gius. Zammit (pieni voti)
Vice Cassiere Sig.r G.B. Carcana (pieni voti)
Deputati
1 Nicola Portelli (pieni voti)
2 Luca Griscti (pieni voti)
3 Ang. Fiott (pieni voti)
4 Ant. Cremona (17 contro 1)

V. Segretario
G.B. Carcana

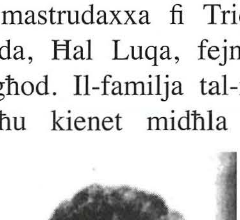

Luca Griscti

tas-*Societa' Filarmonica San Andrea* tant li ħu Felicia, Salvatore, kien jokkupa diversi karigi fil-kumitat fosthom dik ta' Assistent Segretarju u Viċi President. Pawlu, ħuhom ieħor, kien idoqq il-vjolin mal-*Orkestra San Andrea*. Hekk kienet ħaġa naturali li Luca Griscti jkun attiv fil-każin u għal xi snin kien membru fil-kumitat tas-Soċjetà.

Membru attiv ieħor tas-Soċjetà, Indri Fenech (ta' Ferrisku), tgħallem is-sengħa ta' mastrudaxxa ma' Luca meta kien jaħdem miegħu wara l-ħin tax-xogħol, it-tnejn li huma minn żmien għal ieħor kienu jaħdmu dik l-għamara li kien jirrikjedi l-każin. F'Ħal Luqa Luca ħabb ħafna l-knisja u r-raħal; u dan jixhduh l-opri kbar li għamel għall-knisja parrokkjali u li għadhom jitgawdew sal-lum. Fost dawn insemmu l-bradella, l-bankun u l-pedestall tal-istatwa ta' Sant'Andrija u l-gallarija artistika tal-orgni ta' fuq il-bieb il-kbir ta' barra. Ħadem ukoll diversi bradelli għall-vari tal-Ġimgħa l-Kbira.

Kien strumentali wkoll biex fl-1919, beda x-xogħol tal-armar ta' barra tal-festa titulari ta' Sant'Andrija, li ftit minnu kien restawrat u għadu jintrama mid-dilettanti tal-Għaqda Mużikali Sant'Andrija fi Triq il-Karmnu.

Sfortunatamnet l-imgħallem Luca Grixti miet b'diżgrazzja fuq ix-xogħol fit-Tarzna ta' Malta fl-età żgħira ta' 44 sena, flimkien ma' Ħalluqi ieħor, Lorenzo Borg, fid-19 ta' Novembru 1924. Żgur li b'din it-telfa Ħal Luqa tilfet mhux biss mgħallem u ġentlom iżda anki l-possibiltà li tgawdi diversi opri oħra li setgħu ħarġu minn idejn dan l-imgħallem. Ħal Luqa kollha bkiet it-telfa ta' dawn it-tnejn u sarilhom funeral wieħed u jinsabu midfuna fil-knisja parrokkjali.

It-Tletin Anniversarju tal-Filarmonica San Andrea

Fil-festa ta' dik is-sena seħħew ħwejjeġ oħra importanti. Hawn naraw li l-Orkestra San Andrea fi ħdan il-*Filarmonica San*

Esp. e Introito per la festa di S. Andrea

Introito Inno 1913

CIRCOLO LUQA S. ANDREA

Sig.r Guis. Psaila 16s	Sig.r Guis Spiteri 1-6d	Tenore Galea [illegible]
" Mosè Zammit 10s	" Guis Deleonardo 1-6d	" Camilleri [illegible]
" Guis Zammit 10s	" Alfredo Xerri 1s	" Farrugia ; [illegible]
" Salv. Debono 10s	" Angelo Azzopardi 1s	Basso duca 15s
" Aronne Ellul 10s	" Paolo Cassar 1s	" Schembri 5s
" N.N 10s	" Angelo Fiott 1s	" [illegible] 5s
" Michele Agius 10s	" Franc. Portelli 1s	Viol. G. Cassar 3-6d
" Salv. Zammit 8s	" And. Ciappara 1s	" Abdilla 2-6
" Guis Saliba 7s	" Giovanni Fenech 1s	" A. Abela 2-6
" Nicola Portelli 5s	" Inn. Mallia 1s	" L. Abela 2-6
" Raffaele Micallef 5s	" And. Azzopardi 1s	" Grech 2-6
" N.N. 5s	" M.A. Cassar 1s	" Farrugia 2 6
" N.N. 5s	" Guis Bonnici 1s	Violini 6 gratis
" N.N. 4s	" Nicola Bonnici 1s	Cornetta 3 s
" Andrea Spiteri 3-6d	" Guis Cremona 1s	Sax 2-6d
" Andrea Fenech 3s	" And. Schembri 1s	Trombone 5s
" Benedetto Ellul 2-6d	" Giorgio Pulo 1s	" 2-6d
" Andrea Portelli 2-6d	" Salv. Grima 1s	Fagotto 2-6
" Antonio Cremona 2-6d	" Salv. Micallef 1s	Cello, oboe e Basso (gratis)
" Carm. Agius 2-6d	" Carm 1s	6 ragazzi gratis
" Ant. Deleonardo 2-6d	" Salv. Zammit 1s	6+2+1 Vetture £1-2
" G.A. Sapiano 2-6d	" Carm Ciappara 1s	Abdilla 5d
" Guis Bondin 2-6d	" G.A. Debono 1s	[illegible] 2d
" N.N. 2-6d	" And. Zammit 1s	Fagotto e Cello 8d
" Alberto Cassar 2s	" Rosario Ellul 6d	Camilleri 2d
" Salv. Cassar 1s	" [illegible] Galea 6d	[illegible] 1 8
" G. F. Micallef 2s	" Salv. Balzan 1s	Zuzu 2d
" Mich. Galea 2s	" G.M. Spiteri 6d	Servizio Casin S. Giorgio 1s
" Ant. Zammit 2s	" And. Spiteri 6d	Trasp. C. Basso 6d
" Pietro Deleonardo 2s	" Felice Mizzi 6d	Direzione £0-10-0

Ktieb tal-Kaxxier bid-donazzjonijiet għall-innu l-ġdid

Andrea ħadet sehem bil-mużika tagħha fit-tridijiet tal-festa ġewwa l-Knisja Parrokkjali taħt id-direzzjoni ta' Mro Paolo Vella.

Il-*Filarmonica San Andrea* bl-orkestra tagħha, kienet l-unika soċjetà Ħalluqija li qatt ipparteċipat fil-funzjonijiet ġol-knisja.

Barra dan l-Orkestra San Andrea esegwiet programmi mużikali fil-Misraħ lejlet u nhar il-festa.

Mro Paolo Vella

Is-Surmast Paolo Vella, il-kompożitur tal-Kantata lill-Appostlu Sant'Andrija, kien surmast direttur mal-Għaqda Mużikali Sant'Andrija mis-sena 1908 sal-1914. Dan is-surmast twieled fl-1874 u miet fis-27 ta' Diċembru 1936. Ta' 7 snin beda jitgħallem il-vjolin u f'żgħożitu kien vjolinista mal-orkestra tat-Teatru Rjal. Tħarreġ fl-armonija, il-kontrapont u l-istrumentazzjoni fl-Istitut Mużikali tal-Professur Pawlino Vassallo. Ikkompona ħafna mużika sagra u profana u rebaħ tliet medalji fil-konkors mużikali tal-istabbiliment Tito Belati ta' Peruġja fl-Italja li huma:

Midalja tal-bronż għall-*Marcia Militare San Andrea*

Midalja tal-fidda għall-*Marcia Funebre Dolorosa*

Midalja tad-deheb għall-*Marcia Sinfonica La Jennesse*

L-Orkestra San Andrea kienet taħt id-direzzjoni ta' dan il-bravu surmast. Dan hu xhieda tar-rikonoxximent importanti li din kienet tgawdi f'dawk l-ewwel snin tas-seklu għoxrin u tal-kontribut siewi li kienet tagħti fir-raħal tagħna.

Dan barra s-sehem tagħha f'festi oħra tal-parroċċa bħall-Gimgħa l-Kbira u *Corpus Christi*.

Kantata lil Sant'Andrija

F'lejliet il-festa ta' dik is-sena l-*Filarmonica San Andrea* esegwiet innu ġdid lill-Appostlu Sant'Andrija. Din il-kantata kienet kompożizzjoni ta' Mro. Paolo Vella b'lirika bit-Taljan ta' Patri Carmelo del Bambin Gesu Sc. Dan kien it-tielet innu f'ġieħ dan l-appostlu, wara li fl-1886 kien indaqq innu ieħor tas-Surmast Tommaso Galea u fl-1889 kien indaqq dak ta' Mro Gaetano Grech.

Is-soċji kienu kkontribwew bis-sħiħ sabiex sar dan l-innu ġdid għall-orkestra San Andrea. Kif naraw fil-ktieb tal-kaxxier kienu diversi dawk li taw il-kontribuzzjoni tagħhom biex tħallsu l-ispejjeż.

Dan l-Innu għadu jindaqq mill-Banda Sant'Andrija wara li kien irranġat għall-banda minn Mro. Anton Muscat Azzopardi u Mro. Carmelo Caruana filwaqt li l-lirika tiegħu ġiet maqlubha għall-Malti minn Ġorġ Zammit.

Hekk il-festa tas-sena 1913, kellha sinifikat doppju. L-ewwel għax l-istatwa titulari ta' Sant'Andrija kienet restawrata u saritilha bradella u bankun ġodda, u t-tieni għax b'konnessjoni ma' dan l-istess avveniment il-Filarmonica San Andrea esegwiet innu ġdid f'ġieħ l-Appostlu Sant'Andrija u fl-istess ħin fakkret t-tletin anniversarju mit-twaqqif tagħha.

Referenzi

Ħal *Luqa: Niesha u* ġrajjietha. *G.* Micallef
Kotba tas-Segretarju u tal-Kaxxier Għaqda Mużikali Sant' Andrija – 1912,1913,1915.
Noè Ciappara, *Leħen il-Parroċċa Luqa,1974*
Informazzjoni miġbura mingħand Carmelo Fenech (ta' Ferrisku)